

Родина для дитини

Вісник програми

Випуск 6, квітень 2007

ХОЛТ РАДО ПРИЙМАЄ ГОСТЕЙ

Вже традиційними стали ознайомчі поїздки українських фахівців, що опікуються проблемами дітей, до м. Юджин, штат Орегон. Цього разу на запрошення Холту Юджин відвідали Валентина Шулга, заступник голови Броварської районної адміністрації, Петро Паєвський, заступник міського голови м. Умань, Людмила Балим, перший заступник директора Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, Юлія Скрипнікова, начальник відділу сімейних форм виховання, опіки та піклування Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, а також Надія Комарова, керівник Центру теорії та методики соціальної роботи Державного інституту розвитку сім'ї та молоді.

Інтенсивна та змістовна програма візиту, що відбувся на початку березня, дозволила не тільки отримати загальне уявлення про систему захисту прав дитини в штаті Орегон, але і детально вивчити роботу організації, що представляють окремі її сектори, з якими тісно співпрацює Холт.

Перший день візиту розпочався із знайомства з історією та діяльністю організації Холт Інтернешнл, яка минулої осені відсвяткувала своє п'ятдесятиріччя.

Цікавим і корисним було вивчення роботи Департаменту у справах дітей та сімей, відвідання засідань спеціалізованого суду, а після засідань – спілкування з суддею, який розглядає виключно справи, що торкаються інтересів дітей. Українські гості відзначили важливість існування саме ювенільного суду, що дозволяє зосередитися на проблемі дитини, уникнути упередженого ставлення до батьків і в результаті забезпечити здоровий та безпечний розвиток дитини в родині.

Невід'ємним компонентом системи захисту дітей є інститут прийомних сімей, як засіб тимчасового влаштування дитини.

Одна з таких сімей, в якій на даний час виховується восьмеро дітей різного віку, запросила до себе учасників делегації. ►►

Професор Ден Клоуз знайомить українських колег з системою захисту прав дитини в штаті Орегон, США

У ВИПУСКУ:

Статистичні показники роботи грантерів 3

Наші грантові проекти – нові історії успіху 4

Вони зростають у родині 5

Впровадження моделі «Relief Nursery» в Україні 6

Тренінги Віктора Грози для національних тренерів та програма підвищення кваліфікації прийомних батьків ...7

На шляху до деінституціалізації 7

«Стасмо батьками» – курс підготовки батьків-усиновителів 8

Заходи, заплановані на квітень-червень 2007 року .. 8

ПРОГРАМА ПОШИРЮЄТЬСЯ

У 2007 році програма «Родина для дитини» розпочала роботу в двох нових пілотних місцевостях – м.Горлівка Донецької області та Білгород-Дністровському районі Одеської області.

Із прийняттям рішення про те, на які області України буде поширено діяльність Програми, нам необхідно було визначитись, в які саме міста або райони цих областей прийде «Родина для дитини».

Для цього ми провели зустрічі із керівництвом обох областей, включаючи соціальні служби та служби у справах дітей, управління освіти та охорони здоров'я. Обласні адміністрації запропонували нам відвідати ►►

Програма «Родина для дитини» в Україні виконується організацією «Холт Інтернешнл» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку

HoltInternational
ПРОГРАМА «РОДИНА ДЛЯ ДИТИНИ» В УКРАЇНІ

м. Київ, вул. І.Франка 25/40, офіс 31,
тел. (044) 494-0349, факс (044) 234-5470
fcp@holtintl.org.ua, www.familiesforchildren.org.ua

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ХОЛТ РАДО ПРИЙМАЄ ГОСТЕЙ

► Чимало зусиль докладається для повернення дитини в біологічну сім'ю, з якою працює цілий спектр організацій, що надають соціально-психологічні послуги. У разі визнання повернення дитини до біологічної родини небезпечним для дитини вирішується питання усиновлення. Таким чином, створена система виключає можливість перебування дитини у закладі.

Якщо Департамент у справах дітей та сімей залучається на етапі, коли проблема вже виникла, то попередження виникнення таких проблем — це завдання цілої низки громадських організацій. Українські фахівці з великим інтересом відвідали такі організації. Серед них вже відома нашому читачеві «Relief Nursery», а також «Від нуля до трьох» (програма, спрямована на формування батьківських навичок), «EC Cares» (програма допомоги дітям із специфічними вадами здоров'я) та «Looking Glass», де працюють з безпритульними підлітками.

Учасники делегації зазначають, що побачене під час поїздки дозволило по-іншому подивитися на деякі речі. Петро Паєвський та Валентина Шульга особливу увагу приділили

вивченню діяльності організації «Relief Nursery», адже в їхніх місцевостях, у м. Умані Черкаської області та у Броварському районі Київської області, за підтримки програми «Родина для дитини» починається діяльність центрів підтримки сімей та дітей, що опинилися у складних життєвих обставинах, за моделлю «Relief Nursery». Корисним було спілкування з членами ради директорів цієї організації в Юджині, які поділилися досвідом роботи з громадою та залучення коштів.

Петро Паєвський відзначив систему роботи з дітьми та їхніми батьками, спрямовану на збереження родини і поділився задумом охопити молодих батьків програмами з розвитку батьківських навичок. Ідея організувати таку роботу з'явилася після ознайомлення з програмою тренінгу для батьків «Батьківство в радість».

Валентина Шульга вважає, що крім «Relief Nursery», в Юджині існують й інші моделі, які могли б бути запозичені та втілені в Броварському районі. Насамперед, заслуговує на увагу система підтримки сімей, в яких є діти з особливими потребами, та адаптація таких дітей до повноцінного життя.

На думку Людмили Балим, надзвичайно важливим є той факт, що державні органи у Сполучених Штатах делегують частину своєї роботи неурядовим організаціям. При цьому розподіл повноважень чітко скоординований.

Українські гості звернули увагу на плідну співпрацю між урядом, приватним та громадським секторами та роль місцевих громад у вирішенні питань, пов'язаних із захистом прав дитини. За словами Надії Комарової поїздка змусила замислитися над тим, як зібрати і активізувати громаду в Україні. На її думку, саме підтримка молодих батьків могла б стати ідеєю, навколо якої можливе об'єднання громади.

Як зазначила Юлія Скрипнікова, вивчений досвід сприятиме вдосконаленню діючого законодавства України в системі захисту прав дітей, розвитку прийомних сімей, у тому числі для ВІЛ-інфікованих дітей та дітей з особливими потребами, надасть можливість вивчити питання навчання дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітніх навчальних закладах, розробити систему заходів по підтримці національного усиновлення, реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї. ❖

ПРОГРАМА ПОШИРЮЄТЬСЯ

► кілька різних місцевостей і вирішити, де саме ми будемо працювати. В результаті таких ознайомчих візитів, здійснених нашими співробітниками в лютому 2007 року, ми зупинились на місті Горлівка Донецької області та Білгород-Дністровському районі Одещини.

Співпраця з нашими новими партнерами розпочалась досить активно, і вже на початку квітня поточного року ми провели в нових місцевостях перші координаційні зустрічі, присвячені базовим принципам захисту прав дитини. До участі в зустрічах ми залучили і наших експертів, а саме: Л.С. Волинець, Р.Я. Малюту та Р.І. Кравченко.

Людмила Волинець, експерт із захисту прав дитини, зробила огляд

української системи захисту прав дитини та державної політики в цій сфері, а також ознайомила учасників зустрічі з питаннями реформування інтернатних закладів в Україні, зокрема, з Концепцією Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Виступ Людмили Волинець викликав жвавий інтерес і перетворився на інтерактивну дискусію.

Руслан Малюта, Віце-президент Міжнародного благодійного фонду «Отчий Дім», ознайомив наших нових партнерів з діяльністю своєї організації, зокрема програмами реабілітації дітей вулиці та своїм позитивним досвідом влаштування таких дітей у сімейні форми виховання.

Не обійшли ми й питання забезпечення прав дітей з особливими потребами, включаючи дітей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу. Олена Герасимова, Директор Програми, та Раїса Кравченко, Директор Всеукраїнської громадської організації «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю» презентували досвід і практику підтримки таких дітей як в Україні, в рамках нашої Програми, так і в США.

Наступним кроком нашої співпраці стане підписання Планів спільних заходів для реалізації в нових місцевостях програми «Родина для дитини», а також розробка та впровадження місцевих планів дій щодо розвитку комплексної моделі сімейних форм виховання для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. ❖

СТАТИСТИЧНІ ПОКАЗНИКИ РОБОТИ ГРАНТЕРІВ (СТАНОМ НА 31.03.07)

ТРЕНІНГИ ТА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА

	ВСЬОГО:	Черкаська	Дніпропетровська	Київська	Пілотні регіони	Національний рівень
Кількість проведених тренінгів	421	41	191	110	78	1
Кількість учасників всього	9184	512	7353	914	381	24
З них, працівників установ, що надають послуги	1681	164	643	683	167	24
представників органів державної влади	55	15	9	17	14	0
батьків	749	46	474	203	26	0
дітей	6687	281	6224	10	172	0
представників ЗМІ	12	6	3	1	2	0
Кількість розроблених методичних посібників	21	5	12	0	4	0

ІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ

	ВСЬОГО:	Черкаська	Дніпропетровська	Київська	Донецька	Пілотні регіони	Національний рівень
Кількість появ в ЗМІ (публікацій, радіо або ТВ ефірів)	16068	160	188	18	0	16	15686
Кількість створених інформаційних продуктів	188	47	20	5	0	10	106
Кількість громадських подій	210	73	76	54	6	1	0
Кількість створених громадських інформаційних груп	23	14	2	5	0	2	0

ПОКАЗНИКИ ЩОДО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ

	ВСЬОГО:	Черкаська	Дніпропетровська	Київська	Пілотні регіони
Кількість дітей, влаштованих у прийомні сім'ї/ДБСТ	49	1	44	4	0
Кількість дітей, які повернулись у рідні сім'ї	9	2	4	3	0
Кількість дітей, які залишились у сім'ях (завдяки роботі по запобіганню кризі)	342	40	99	191	12
Кількість усиновлених дітей	2	0	0	2	2

ПОСЛУГИ ДІТЯМ

Кількість дітей, які отримали послуги:	ВСЬОГО:	Черкаська	Дніпропетровська	Київська	Пілотні регіони
Психосоціальної підтримки, всього:	1210	609	195	392	14
З них, послуги юридичної підтримки	160	58	43	49	10
медичні послуги	719	445	147	117	10
освітні послуги	550	188	147	201	14
послуги раннього запобігання кризі	326	105	11	196	14

ПОСЛУГИ СІМ'ЯМ

Кількість сімей, які отримали послуги:	ВСЬОГО:	Черкаська	Дніпропетровська	Київська	Пілотні регіони
Психосоціальної підтримки, всього:	735	253	182	281	19
З них, послуги юридичної підтримки	266	95	50	106	15
медичні послуги	416	99	136	181	0
освітні послуги	269	56	111	90	12
послуги раннього запобігання кризі	235	126	9	83	17

НАШІ ГРАНТОВІ ПРОЕКТИ - НОВІ ІСТОРІЇ УСПІХУ

Ми вже неодноразово знайомили читачів вісника із нашими грантовими проектами. Пропонуємо вам чергову підбірку історій успіху.

МБФ «Отчий Дім» — сприяння національному усиновленню

Проект, запропонований Міжнародним благодійним фондом «Отчий Дім» розпочався в січні 2006 року і протягом 12 місяців реалізації передбачав роботу щодо популяризації та підтримки розвитку національного усиновлення в Україні. Серед завдань проекту було проведення серії тренінгів для тренерів, які готуватимуть потенційних батьків усиновителів та прийомних батьків; тренінгів для соціальних працівників, які оцінюватимуть готовність батьків до усиновлення; переклад та адаптація навчальних матеріалів для батьків-усиновителів; створення консультативної служби з усиновлення; розробка та друк посібника для потенційних батьків-усиновителів «Усиновлення: крок за кроком».

Ми хотіли б детальніше розповісти саме про посібник. Як зауважив Руслан Малюта, Віце-президент МБФ «Отчий Дім», цей посібник є першим подібним виданням в Ук-

раїні, хоча, зважаючи на кількість дітей, яким потрібне батьківське тепло та на актуальність проблеми усиновлення, він мав би бути одним із цілої низки таких видань. З ним погоджується і Людмила Волинець, один із співавторів посібника: «Книга незвичайна тим, що темі усиновлення в Україні довгий час приділялося менше уваги, ніж був попит з боку і дітей, і дорослих. Це одне з перших видань, яке присвячене такій болючій і вод-

ночас щасливій події — набуттю дитиною батьків».

Посібник допомагає тим, хто бажає більше дізнатися про усиновлення, зрозуміти процес з юридичної точки зору, а також усвідомити, що усиновлення — це посвячення на все життя, і таким чином прийняти вірне рішення. Видання містить інформацію про мотивацію усиновлення, найпоширеніші міфи про усиновлення, про дітей, які можуть бути усиновлені та їх вікові особливості, правові аспекти усиновлення, а також конкретні кроки, які слід зробити майбутнім батькам-усиновителям, котрі визначилися із своїм рішенням.

Посібник вже був представлений фахівцям у сфері захисту прав дитини та широкому загалу під час кількох офіційних заходів і викликав надзвичайний інтерес. А ми, в свою чергу, сподіваємось, що його триматимуть в руках якнайбільше потенційних батьків-усиновителів, яким він допоможе зробити щасливою чиясь маленьку душу. ❖

Наші партнери активно обмінюються досвідом

Наші грантоотримувачі з різних пілотних місцевостей добре знають один одного і часто зустрічаються на наших спільних заходах. Однак ми завжди заохочували їх спілкуватися, обмінюватись досвідом та вчитися один в одного і поза межами Грантової програми.

Нещодавно Лада Дехтяренко, Координатор дитячих програм Всеукраїнської благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», в рамках вивчення досвіду роботи регіональних центрів мережі відвідала Черкаси та Кривий Ріг, де зустрілася із нашими партнерами — благодійною організацією «З надією» та Черкаським обласним відділенням «Всеукраїнської мережі ЛЖВ». Всі три організації отримали гранти для підтримки центрів комплексної допомоги для дітей та сімей, котрих торкнулася проблема ВІЛ/СНІД в Києві, Кривому Розі та Черкасах. Л. Дехтяренко зауважила, що незважаючи на те, що її центр був першим, який відкрився в Україні за підтримки ЮНІСЕФ, в обох містах вона побачила багато нового та

корисного, чому можна повчитись і застосувати в себе.

Черкаський центр комплексної допомоги, наприклад, надає послуги дітям та сім'ям не тільки на своїй базі, але й по всій області, добре знаючи ситуацію в кожній сім'ї і знаходячи можливість регулярно відвідувати їх, доставляти ліки, надавати іншу допомогу. В Черкасах Л. Дехтяренко побачила і роботу справжньої мультидисциплінарної команди у наданні послуг дітям та сім'ям.

В Кривому Розі пані Ладу вразило те, як налагоджена робота центру денного перебування для дітей. Дітям забезпечено харчування та відпочинок що надає можливість залишатися в центрі на більш тривалий час протягом дня. З дітьми проводяться розвиваючі заняття, займаються педагогами та вихователі. Окрім надання послуг та підтримки дітей та сімей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІД, БО «З надією» приділяє багато уваги і зв'язкам з громадськістю, висвітлюючи свою діяльність через ЗМІ та власну інформаційну продукцію — календарі, буклети, плакати, що дозволяє привертати увагу громадськості, органів вла-

**Лада Дегтяренко,
координатор дитячих програм,
Всеукраїнська мережа «ЛЖВ»**

ди та бізнес-кіл до діяльності організації та розраховувати на їх підтримку.

Наших партнерів в регіонах цікавили послуги, які надають кияни, і яких немає в їх переліку. Мова йде про немедичний догляд на дому для ВІЛ-інфікованих дітей та їх оточення та про роботу з батьками, які зловживають наркотиками. Сподіваємось, такий обмін досвідом продовжиться і започаткує традицію регулярних контактів між нашими партнерами в різних регіонах України. ❖

Уманський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – збереження та зміцнення сім'ї

Ми вже писали про модель «Relief Nursery», програму послуг для сімей з дітьми, котрі опинились в складних життєвих обставинах. Наша Програма підтримала три грантових проекти для впровадження цієї моделі в Броварському районі Київської області, м.Умань та Уманському районі Черкаської області.

Першим серед наших партнерів розпочав роботу з батьками та дітьми Уманський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (РЦСССДМ). Зауважимо, що в Уманському районі створення стаціонарного центру для відвідування дітьми не передбачалось, і діяльність проекту мала зосередитись на домашніх візитах та тренінгах для батьків. Під час домашніх візитів проводяться індивідуальні бесіди з батьками та розвиваючі заняття з дітьми, надається гуманітарна допомога.

Ліана Роднікова, директор Уманського районного ЦСССДМ, з дітьми-учасниками програми послуг за моделлю «Relief Nursery»

До проекту в даний момент залучено сім родин, які виховують 14 дітей і перебувають на обліку в РЦСССДМ як такі, що опинились в складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. Успіхом перших місяців роботи проекту стала підтримка сім'ї К. з одного з сіл

Уманського району. Ганна та Олександр К. виховують двох синів: п'ятирічного Сергія та трирічного Миколку (імена членів родини змінені). Батьки часто сварилися, зловживали алкоголем, залишали дітей вдома самих без нагляду. За якийсь час повстало питання про вилучення дітей із сім'ї. Щоб запобігти цьому та підтримати родину, співробітники районного центру соціальних служб проводили зустрічі з батьками, обговорюючи питання відповідального батьківства. З малюками займалася спеціаліст центру, яка навчила їх дотримуватися гігієни, підтримувати порядок в дитячому куточку.

В результаті поліпшилися умови проживання в сім'ї, налагодилися взаємовідносини між батьками. Сергій працює, Ганна відвідує тренінги для батьків. Малюки ходять в дитячий садок, доглянуті, радо йдуть на контакт із спеціалістами. Все говорить про те, що родина на шляху до благополуччя. ❖

ВОНИ ЗРОСТАЮТЬ У РОДИНИ

Минуло близько півроку з того моменту, коли дві новостворені прийомні сім'ї взяли на виховання ВІЛ-позитивних дітей із Макіївського обласного спеціалізованого будинку дитини (Вісник №5, 2006).

Ці дітки, які дуже довго знаходилися в дитячому закладі і не знали, що таке батьківська турбота, швидко адаптувались до життя в сім'ї. Дівчата - мамині помічниці — і продукти вибирають в магазині, і їжу допомагають готувати, і підтримують чистоту в домі. Вони залюбки навчаються вишивати та в'язати. Хлопчики — це захисники в сім'ї. Вони стежать за тим, щоб маму та сестричок ніхто не ображав. Всі дуже люблять бігати та стрибати, майструвати. Старші діти, які пішли до школи з великим задоволенням граються у конструктор. Їм подобається спілкування з вчителями та однокласниками. Ті, які ще за віком замалі навчатися в школі, займаються вдома.

Кожна дитина — це особистість. Так і ці малюки розвиваються індивідуально. Окрім любові один до

одного та мами, у всіх є свої особисті прихильності.

Наприклад, Зоряна (усі імена дітей змінені з етичних міркувань) відчуває себе в домі повноправною хазяєчкою, навчилася чистити картоплю, з великим бажанням вчиться у школі та отримує гарні оцінки. Василь, дуже сором'язливий малюк, але зараз абсолютно вільно спілкується із дітьми та дорослими. Артем, як і всі діти, відчуває себе вдома дуже комфортно. Він ще замалий ходити до школи, але полюбає гру «Школа», а у свій вільний час захоплюється вирізанням різноманітних фігурок з паперу.

Щодо інших діточок, хтось дуже швидко засвоює математичні вправи; хтось вивчив багато віршів та залюбки їх декламує; а одна дівчинка вже знає багато сучасних пісень та співає кожен вільну хвилину.

Холт продовжує підтримувати ці прийомні сім'ї в рамках своєї спонсорської програми надаючи додаткові кошти на розвиток та навчання дітей.

Пошук сімей для ВІЛ-позитивних дітей-сиріт продовжується

Усвідомлюючи важливість виховання дитини у сімейному оточенні, Програма «Родина для дитини» влітку 2006 року ініціювала проект на повернення в рідні сім'ї або влаштування до сімейних форм виховання групи дітей з Макіївського обласного спеціалізованого будинку дитини. Цільовою групою проекту стали 23 дитини, які досягли 4-х річного віку та підлягали переводу до інтернатних закладів.

Програма «Родина для дитини» залучила до співпраці Міністерство охорони здоров'я, Державну соціальну службу, Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, регіональні та місцеві служби, а також неурядові організації.

Три неурядові організації (Черкаське відділення ВБО «Всеукраїнська Мережа ЛЖВ, Донецький БФ «Донбас проти СНІДу дітей» та ►►

► БО «З надією» з міста Кривий Ріг), які вже на той час були виконавцями грантових проектів в рамках програми «Родина для дитини», почали пошук прийомних сімей для дітей з Макіївського будинку дитини, керуючись принципом «шукаємо сім'ю для дитини, а не дитину для сім'ї».

Досвід роботи протягом 3-х місяців показав, що тим, хто долучився, або має бажання долучитися до пошуку сімей для ВІЛ-позитивних дітей, необхідна додаткова підготовка та тренінги з питань проведення інформаційних кампаній та

рекрутинку. Тому наступним кроком було проведення тренінгів, на які крім ВІЛ-сервісних організацій з пілотних регіонів були запрошені представники усіх 12-ти центрів комплексної допомоги дітям і сім'ям, яких торкнулась проблема ВІЛ.

Учасники тренінгів вивчили світовий досвід пошуку прийомних сімей для ВІЛ-інфікованих дітей та обговорили питання попередження виходу дитини з сім'ї, реабілітації дітей вулиці, впливу виховання в закладах на розвиток дитини, розширення існуючої мережі прийомних сімей,

розвитку усиновлення. Всі учасники розробили власні плани дій, визначивши де шукати сім'ї для дітей з ВІЛ інфекцією, яким чином це робити та кого залучати до співпраці.

Тим часом, в рамках Програми «Родина для дитини» майже завершена розробка програми підготовки батьків, опікунів та прийомних батьків, які виховують або планують взяти на виховання ВІЛ-позитивну дитину. Програма підготовки розрахована на 32 години і висвітлює різноманітні питання стосовно догляду та підтримки дітей з ВІЛ-інфекцією. ❖

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ «RELIEF NURSERY» В УКРАЇНІ

Програма «Родина для дитини» продовжує підтримувати партнерські організації у впровадженні моделі по роботі з сім'ями з дітьми, які опинились у важких життєвих обставинах у таких пілотних місцевостях, як м. Умані та Уманський район Черкаської області та Броварський район Київської області. Модель складається з 3-х основних компонентів: терапевтичні розвиваючі заняття з дітьми, домашні візити та навчання батьків батьківським навичкам.

У лютому 2007 року Україну відвідали співробітники організації «Relief Nursery» з м. Юджин, штат Орегон, США - Лорі Брітан, заступник директора, та Гретчен Дабі, спеціаліст по роботі з батьками. 19-22 лютого вони провели тренінг для представників пілотних місцевостей про-

грами «Родина для дитини». Серед учасників тренінгів були представники місцевих центрів соціальних служб, які впроваджують модель «Relief Nursery», а також психологи і соціальні працівники ВІЛ-сервісних організацій, які безпосередньо працюють з сім'ями.

Завдяки тренінгу учасники набули практичні навички по проведенню домашніх візитів, веденню базової документації, терапевтичної роботи з дітьми молодшого віку, навчання батьків батьківським навичкам.

Відгуки учасників тренінгу:

«Для мене було важливим дізнатися про способи підтримки почуттів дітей і встановлення особистих відносин. Набагато важче любити одну конкретну дитину, ніж всіх дітей в цілому. Важ-

ливо завжди враховувати вибір дитини, її бажання, обговорювати їх, а не нав'язувати свої власні рішення. Сподіваюся, що кожен вихователь поважатиме думку дитини»

— Ліана Роднікова, директор Уманського районного ЦСССДМ

«Мене дуже зацікавила тема про закладення терапевтичних цілей в учебові заняття з маленькими дітьми, а також поради щодо необхідних матеріалів для таких занять. Виявляється, що тут непотрібно ніякого спеціалізованого обладнання чи дорогих іграшок, а досить повсякденних речей, які є у кожній родині, - треба тільки вміти творчо їх використовувати»

— Світлана Мозгова, начальник відділу соціальної роботи Броварського районного ЦСССДМ

«Найбільш корисним для мене був розділ про навчання батьків. Адже навіть для того, щоб отримати права водія, потрібно вчитися та проходити іспит. А батьківські права кожен отримує просто з народженням дитини, хоча батьківство — це набагато складніше і важливіше у житті»

— Тетяна Бутенко, директор Новомосковського районного ЦСССДМ

Американські спеціалісти також відвідали пілотні регіони Програми, де впроваджується модель «Relief Nursery» і провели тренінги для батьків. Крім того, вони надали консультації своїм українським колегам щодо критеріїв відбору сімей для участі у програмі, спектру послуг сім'ям та дітям та облаштування щойно відремонтованих приміщень. ❖

Гретчен Дабі проводить тренінг для батьків-учасників програми за моделлю «Relief Nursery» в Уманському районі Черкаської області

ТРЕНІНГИ ВІКТОРА ГРОЗИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРЕНЕРІВ ТА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРИЙОМНИХ БАТЬКІВ

В рамках співпраці з Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту та Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді програма «Родина для дитини» продовжила роботу із національними тренерами з підготовки прийомних батьків та батьків-вихователів ДБСТ.

Цього разу ми запропонували нашим партнерам зосередитись на питаннях кваліфікації прийомних батьків та батьків-вихователів ДБСТ і знову запросили до Києва Віктора Грозу, технічного експерта Холт Інтернешнл, професора університету Кейс Вестерн Резерв. Тренінг відбувся 9 січня 2007 року у Києві. Окрім постійної команди із 17 національних тренерів, серед учасників були співробітники Державної соціальної служби, Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, Державного інституту розвитку сім'ї та молоді. Окрім кваліфікації, професійного розвитку та компетенції прийомних батьків, учасники обговорили структуру та зміст майбутньої навчальної програми підвищення кваліфікації прийомних батьків. Ми сподівались, що рекомендації учасників тренінгу стануть у нагоді авторам програми, які мали підготувати та презентувати її на на-

ступному тренінгу Віктора Грози в березні 2007 року.

Підготовку програми підвищення кваліфікації прийомних батьків було доручено Державній соціальній службі для сім'ї, дітей та молоді, на базі якої утворили робочу групу з фахівців та експертів у сфері соціальної роботи, соціальної педагогіки, психології, захисту прав дитини. До робочої групи увійшли і представники донорських, неурядових та благодійних організацій, які опікуються проблемами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Результатом співпраці групи став проект 40-годинної «Програми підвищення кваліфікації прийомних батьків», яка складається з 5 модулів: «Прийомні сім'ї/ДБСТ як інститут захисту прав дитини», «Процес розвитку особистості дитини», «Специфіка виховання дітей в прийомній сім'ї», «Соціально-педагогічні особливості виховання та розвитку прийомної дитини/дитини-вихованця» та «Партнерство як умова успішного функціонування прийомної сім'ї/ДБСТ». 16-17 березня національні тренери та наші партнери з Міністерства у справах сім'ї,

молоді та спорту, Держсоцслужби, Державного інституту розвитку сім'ї та молоді знову зібрались на тренінгу Віктора Грози, присвяченому розвитку системи прийомних сімей в Україні. До програми увійшли питання кризового втручання, соціального супроводу, складання екокарт та генограм сім'ї. Цікавим виявилось обговорення конкретних випадків соціального супроводу, запропонованих учасниками. В одному випадку аудиторія навіть розділилася на два протилежні табори, пропонуючи опонентам досить вагомі аргументи на свою користь. В той же час всі учасники тренінгу погодились, що важливою рисою соціального працівника, який здійснює супровід сімей, має бути позитивне ставлення та здатність побачити внутрішній резерв та сильні сторони кожної сім'ї.

Учасники з нетерпінням чекали презентації та обговорення «Програми підвищення кваліфікації прийомних батьків». Вони уважно з нею ознайомились і подали свої коментарі та рекомендації її розробникам, з урахуванням яких Програму буде доопрацьовано і потім затверджено, а наступним кроком стане її практичне застосування. ❖

НА ШЛЯХУ ДО ДЕЙНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ

В травні 2006 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Одними з ключових пунктів Концепції програми є сприяння поширенню сімейних форм виховання, а також запобігання дитячій безпритульності і бездоглядності, поширенню сирітства, жорсткому поводженню з дітьми та насильству над ними.

Планується поетапний перехід від форми інтернатів до сімейних форм виховання дітей. Програма реформування розрахована на 10 років. Реформування системи закладів проходитиме у чотири етапи.

На першому – розроблення і затвердження Програми, вивчення і запровадження відповідного міжнародного досвіду, удосконалення діяль-

ності закладів, запровадження сімейних форм виховання дітей (1 рік). Під час другого етапу відбуватиметься створення нормативної бази, регулювання діяльності закладів, пошук додаткових джерел для їх фінансування (1 – 2 роки). Третій етап передбачає утворення закладів нового типу, переведення до них дітей, перепідготовку педагогічних та соціальних працівників (3 роки). На четвертому – перепрофілювання закладів та оптимальне використання їх приміщень (7 – 8 років).

За концепцією реформування, буде змінено фінансування дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування. Розроблено новий механізм «гроші ходять за дитиною», коли фінансування виділятиметься не на заклад опіки, а на саму дитину. Реформування інтернатних закладів дозволить досягти якісних змін в системі захисту прав дитини, зокрема,

привести їх у відповідність до міжнародних стандартів.

У відповідь на заходи, запропоновані урядом України, програма «Родина для дитини» ініціювала проект дейнституціалізації в пілотних регіонах, який реалізується в три етапи.

Спочатку була сформована експертна група у складі соціального працівника, психолога та педіатра. В задачу членів експертної групи входила розробка та апробація інструментарію комплексної оцінки потреб вихованців інтернатних закладів. Інструментарій був підготовлений та переданий ініціативним групам на місцях під час робочих візитів до кожного з обраних інтернатів, а саме: ДБЗТ «Надія» в с. Мокрець Броварського району Київської області, Уманська міська школа-інтернат, Ладжинська школа-інтернат в Уманському ▶▶

► районі Черкаської області, Перещепинська школа-інтернат в Новомосковському районі Дніпропетровської області, Дитячий будинок №1, м. Дніпропетровськ. В цих закладах були сформовані мультидисциплінарні групи, які склалися із соціального працівника закладу або місцевого ЦСССДМ, психолога та педіатра, був визначений пілотний список вихованців інтернатних закладів (10-15 чоловік).

Розпочата спеціалістами комплексна оцінка потреб дітей проводилась за розробленим експертною гру-

пою інструментарієм. Впродовж цього процесу спеціалісти, залучені до проекту, брали участь у серії тренінгів з питань проведення всебічної оцінки дітей та складання індивідуальних планів їх постійного влаштування.

На тренінгах, проведених в січні та березні 2007 року, професор соціальної роботи Клівлендського університету Віктор Гроза представив огляд міжнародного досвіду деінституціалізації, ознайомив учасників з варіантами інструментаріїв оцінки, що використовуються в міжнародній

практиці, а також зі схемами складання планів постійного влаштування.

Третім, завершальним етапом проекту деінституціалізації є практична робота по проведенню оцінки та складанню планів влаштування для пілотних груп вихованців інтернатних закладів. У квітні 2007 року члени експертної групи здійснять суспільні візити до кожного з обраних інтернатів. Перші результати проекту будуть представлені на присвячених процесу деінституціалізації засіданнях місцевих координаційних рад, що відбудуться вже у травні. ❖

«СТАЄМО БАТЬКАМИ» – курс підготовки батьків-усиновителів

Сьогодні в Україні розробляються та впроваджуються нові концептуальні підходи до програм розвитку національного усиновлення. У цьому напрямку Програма «Родина для дитини» співпрацює з Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту надаючи технічну допомогу та підтримку. Нажаль, за останні роки кількість українських усиновителів зменшилась на 30%. Чому так, і як змінити ситуацію на краще?

У пошуках відповіді на ці питання Програма «Родина для дитини» спільно з Міністерством у справах дітей, молоді та спорту провела в минулому році пілотне дослідження сімей-усиновителів. Сьогодні вже завершується масштабне дослідження, перші результати якого будуть представлені через місяць. Було встановлено, що, по-перше, першим мотивом до усиновлення є безпліддя; по-друге, 97% усиновителів позитивно оцінюють свій досвід, а 94% готові радити іншим всиновлювати дітей. Більшість опитаних сімей висловили потребу в навчанні, як до, так і після моменту усиновлення дитини.

Протягом 2006 року в рамках Програми було проведено низку тренінгів з впровадження успішних програм національного усиновлення. Ще один такий тренінг пройшов у січні цього року за участю Керол Стайлз, віце-президента Холт Інтернешнл, яка представила розроблену

спеціалістами Холту програму підготовки батьків-усиновителів «Стаємо батьками» (підручник для батьків, підручник для тренера, а також комплект відеоматеріалів). Підручники будуть перекладені та адаптовані протягом трьох місяців. Та вже зараз на місцях працівники служб у справах дітей та центрів соціальних служб мотивують потенційних усиновителів до проходження курсу підготовки до усиновлення, адже великий процент розусиновлень в Україні викликаний саме невідповідністю батьків до проблем, що виникають після влаштування дитини в сім'ю. Це і невідповідні та нереалістичні очікування, і незнання потреб та можливостей дітей різних вікових груп, і незрозуміння процесу пристосування дитини до нової сім'ї. Саме ці та багато інших питань опрацьовуються в програмі «Стаємо батьками», допомагаючи батькам приймати усвідомлені рішення щодо усиновлення.

Через існування таємниці усиновлення в Україні обов'язкове проходження підготовки потенційними батьками-усиновителями не є питанням сьогодення. Але спеціалісти в пілотних регіонах вже готові апробувати цей курс. На перших етапах планується залучення до програми батьків, які щойно усиновили дітей і не зберігають таємниці усиновлення. Адже дослідження показало, що таємниця усиновлення є важким тягарем і стресовим фактором для батьків.

Майже 30% з опитаних сімей вже не зберігають таємниці і висловлюють бажання отримувати нові знання та навички. ❖

Заходи, заплановані на квітень-червень 2007 року

Координаційні зустрічі в нових пілотних місцевостях:

3 квітня – у м. Горлівка Донецької області;
12 квітня – у Білгород-Дністровському районі Одеської області

Практичний тренінг для фахівців «Навчання батьківським навичкам»:

3-6 квітня – Київ

Засідання місцевих координаційних рад:

15 травня – м. Умань та Уманський район Черкаської області
17 травня – Броварський район Київської області
22 травня – м. Дніпропетровськ та Новомосковський район Дніпропетровської області

Практичний тренінг для фахівців «Психо-соціальна підтримка сімей та дітей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу»:

28 травня-2 червня – Київ

Координаційна зустріч партнерів з нових пілотних регіонів:

6-7 червня – Київ

Родина для дитини – щоквартальний вісник програми, що виконується в Україні організацією Holt International Children's Services за підтримки USAID.

Директор програми:
Олена Герасимова

Співробітники програми:

Олеся Гальчинська, менеджер регіональних програм
Лариса Курашина, менеджер з інформаційного забезпечення
Ольга Дудіна, менеджер програм з ВІЛ/СНІД
Олеся Долінська, менеджер грантової програми

Наталія Коваленко, асистент програми
Наталія Гуляницька, координатор грантової програми
Наталія Логвінова, фінансовий менеджер
Олена Скоробогата, фінансово-адміністративний асистент програми